

Változásban a felsőoktatási földrajzos/geográfus képzés

Az egy évvel ezelőtt e hírlevél hasábjain még a geográfus/földrajztanár képzés előtt álló változásokra kívántuk felhívni a figyelmet, amiket sokan már régóta sejtettek. A változások indokoltak ma is, de a tervezett törekvésekről iránymutatást nemigen kapunk, kevés az információ, hogy mi az elvárás pl. egy B hallgatóval szemben (vagy mennyivel más az elvárás, mint 2005-ben volt, a B, majd M képzések elkészítésekor). Úgy tűnik, nincs realitása az akkori célkitűzésnek, mely szerint a B-n végző hallgatók 35%-a mehetne tovább M-re és a többieknek a munkapiacra kellene állást találni. Ezzel szemben a valóság az, hogy a B-n végzettek döntő többsége továbbmegy M-re, leginkább azért, mert a földrajz B nem tud piacképes tudást nyújtani, illetve az intézmények ezt a „gyakorlatias” irányt nem vállalják fel (financiális érdekük sem indokolja ezt). A két évnyi további tanulmány sokak számára a munkanélküliségi helyzetet oldja, odázza el. Az M-en egyébként talán nincs olyan szakmai bizonytalanság, mert a kutatásra való felkészítés és a mesterszintű tudás átadása eléggé jól meghatározott célok. A B és M képzésről, azok minőségéről az intézmények képviselői eltérő álláspontot képviselnek, a helyi érdekek sajnos felülírhatják az indokolt elvárásokat. A most kézen-közön forgó finanszírozási elképzelések inkább a 20 után újabb 12-15%-os felsőoktatási forráskivonásról szólnak, nem világosan megfogalmazva a képzés finanszírozására vonatkozó javaslatot. Ezt a bizonytalanságot nem oldotta meg a cél világos megjelölése, pl. hogy mennyi hallgatót akarunk képezni, milyen feladatokat tudnak ellátni. Azt eddig is tudtuk, hogy ennyi földrajzos/geográfus hallgató nem fog szűk szakterületéhez illeszkedő állást találni (ennek következményeit persze az intézmények nem hajlandók levonni), de most felvételi szándék lenne, csak már a leendő hallgatók száma csökkenő tendenciát mutat. Ezt a helyzetet tovább nehezítette a tanárképzés megváltoztatásának elképzelése, noha nem hinném, hogy alapvetően a szerkezet határozná meg, hogy jól vagy rosszul készítjük-e fel a tanárokat. (Minden esetre a jelenlegi helyzetben a szakmai vonalnak jóval több a beleszólása a tananyagba, de azt is célszerű elfogadni, hogy a tanárság is egy jól definiált szakma.)

A helyzet állapotának megítéléshez hozzá tartoznak a demográfiai változások is. Ezek lényege, hogy a 18 éves korosztály létszáma 2017-ig lényegében folyamatosan csökken, és akkor kb. 95.000 körül értéknél stabilizálódik. Azaz folytatódik az elmúlt évek csökkenő trendje. A mostani 110 ezret is meghaladó felvételi előtt álló korosztály az egyetemre kerülő hallgatói létszámot is csökkentheti, amivel a földrajznak is számolni a kell, még akkor is, ha a természettudomány körébe tartozó tud maradni. Nem elemzem a változó szociális helyzetet, ennek elemzése majd két évtizede történt meg utoljára, és igen hasznos lenne oktatási-képzési céljaink pontosításához. Ezek a kérdések rávetülnek az előbb vázolt szakmai és finanszírozási alapbizonytalanságokra, és többek között ezek is alakították a 2012-es év felvételi eredményeit.

A korábbi évekkel ellentétben megjelentek változások, amelyek cselekvést indokolhatnak több intézmény esetében is. Összességében az általános felvételi értékeknek megfelelően csökkent a felvételre jelentkezők száma földrajzon is, az 1. helyes jelentkezőké mintegy 25%-kal esett vissza. Ha nemcsak az előző évvel vetjük össze az adatokat, akkor számszerűsíthető ez az érték (2007 1. hely 739, 2009 1. hely 783, 2012 1. hely 641). A csökkenést a hallgatói tanulmányi színvonal helyenként jelentős visszaesése kísérte. A finanszírozás jelenlegi koncepciója szerint annak min. 60 %-a a hallgatói létszámtól függ, ezért az egyéb bevételek, projektek jelenthetnek némi biztonságot a következőkben. A lista nagyon ismeretlen arányokat nem mutat, vastag betűvel jelöltem, amely esetben a változást jelentősnek érzem. A vastag vonallal szedett számok „javításra” szorulnak. A kiemelés egyik csoportja a nagyobb létszámcsökkenéssel függ össze (ismerős, hogy ez sok intézménynek fontos forrás). A másik kiemelési indok, hogy néhány intézmény több hallgatót vesz fel, mint az elsőhelyes jelentkezőinek száma (ez nyilván a

pénzügyi kényszer miatt van, és minőség-rontást stabilizálhat, vagy épp az „egyetemi álom feladását jelentheti), harmadrészt igen súlyos gondnak tűnik a nagyszámú állami finanszírozású levelező hallgató felvétele, ami ugyancsak a minőség vereségét jelenti a pénzügyi támogatással szemben. A képzési portfólióinkban szereplő (vagy szerepelhető) szakok sajnos nem virágzanak: a környezettan és környezetmérnök létszám összességében csökken, a turizmus–vendéglátás fizető volt nehezíti a megvalósult vagy tervezett kooperációt, a tervezett képzések indítása akadozik. Ami virulens (alapvetően az ELTE-n) az a földtudományi szak, amiben sok más egyetem földrajzi intézetének komoly feladatai vannak.

2011/2012	B felvett	Pont	Összjel.	1.hely	M felvett	Összjel.	1. hely
ELTE	134/146	372/353	611/596	218/175	76/54	147/137	97/79
DE	77/51	325/318	307/278	90/83	25/27	81/78	54/46
ME	28/26	328/304	134/104	40/23	5/-	25/14	7/2
SZTE	173/168	308/283	576/458	217/153	58/39	129/110	80/71
PTE	148/129	287/240	398/312	135/101	30/32	68/79	43/54
NYME - Két hely	74/53	233/240	204/136	47/34	4 (+8)/ 10(-)	23(14)/ 22(7)	10(2)/ 13(1)
NYF	68/60	258/240	222/181	64/39	-	-	-
EKF	55/63	299/240	202/153	50/33	6/12	27/33	18/25

Forrás: felvi.hu 2011/2012

Problémás továbbá a tanárképzés ügye, ahol valószínű nem a szerkezet a gond, hanem a tartalom és az általános érdeklődés hiánya, bár van baj a tartalommal. Ezt mutatják pl. a régóta B/M rendszerben dolgozó angolszász tapasztalatok. Az valószínű, segíti a tanárképzés ügyét, akár szerkezeti kérdésekben is, ha foglalkozunk vele, mert az indításnál valóban számunkra nem a szakmaiság kerekedett felül. A nagyon szerény adatokat jelző táblázat persze azt is mutatja, hogy alig van intézmény, amit a hallgatók ilyen irányra választatnának. Ebből sajnos az a következtetés vonható le, hogy a tanárképzés létszáma továbbra is csökkenő tendenciát mutat (most mintegy 20%-kal). Ha a nagyon komoly minőségi problémákkal szembesülő állami levelező és egyéves kiegészítő képzés megszűnne, az a jelenlegi finanszírozási szabályok mellett komoly egzisztenciális gondot okozhat az ebből nagyobb létszámot kezelő intézményeknek. Hosszú távon, ha a minőség fontos ügy és a tanárképzés új mederbe kerül, akkor számítani lehet a „kiegészítő” szakok megszűnésére, az egyéves kiegészítő képzés csökkentésére, az ilyen levelező oktatás állami szintű támogatásának korlátozására. Ez utóbbiak a minőség javítása miatt kívánatosak, hisz ma fele, harmada annyi munkáért ugyanolyan tanári diplomát adunk, mint a nappali tagozaton, és ezzel saját tanári diplomásainkat felvevő munkapiacunk értékét csökkentjük. A tanárképzés szerkezete nem oly fontos, és tény, hogy a régiben is lehet jót adni (lehetett volna). Az egyszerűbb tanári szerkezet persze remélhetően segíti a képzés ügyét, de ehhez korán elkezdett felkészítés, tartalmi változtatás és elkötelezettség, a szakmai minőségben és a pedagógiai gyakorlatban is motivált oktatók kellene. És remélhetőleg a kialakuló konfliktusok kezelhetőek lesznek, amit jobb, ha az intézmények maguk oldanak meg, és nem utasításra cselekednek.

Tanár - 2012	MNA, MNK	MLA/MLK T/D	
ELTE, ME, NYF	Nincs	Nincs	
NYME	1+0	10+2	-6
EKF	2+0	1+17	+1
SZTE	3+0	1+7	-6
PTE	3+1	7+2	+4
DE	1+0	1+1	-4

Forrás: felvi.hu/2012

A kevesebb hallgatót felvevő intézmények lesznek a problémás helyzetben (bár kisebb a bérköltségük). Az lehet a cél, hogy céltudatosabban rendezzük meg a felvételiztetést (lehet sokkal fókuszáltabban és más módszerekkel), készítsünk olyan kínálatot, ami nemcsak diplomát, hanem piacképesebb tudást ad (ezt is lehet jobban, nagy tapasztalat látszik a számos holland, német, dán egyetemen – hogy csak a közelebbieket nézzük), gondoljuk újra a tanári irányt (de ne essünk a ló túloldalára). Úgy vélem, ilyen és számos hasonló feladat megoldása vár MOST az intézményekben, ha nem akarunk komoly versenyhátrányba kerülni más szakmákkal. Ezek igen kívánatos tárgyai lehetnek a Akadémia Földrajztudományi releváns bizottságainak. Nosza!

Dr. Mezősi Gábor, Szeged